

Oulangan-Pääjärven rajanylisen taimenyhteistyöryhmän workshop

Niskan kylä, Pääjärvi, 17.–19. elokuuta 2015

JOHTOPÄÄTÖKSET JA SUOSITUKSET YLEMMILLE TAHOILLE

Oulangan-Pääjärven rajanylisen taimenyhteistyöryhmä on Karelia CBC ohjelmassa toteutetun yhteishankkeen "Saving our joint treasure: sustainable trout fisheries for the transborder Oulanka river system" aloitteesta vuonna 2015 käynnistetty työryhmä, johon osallistuu lukuisia venäläisiä ja suomalaisia organisaatioita (Liite 1). Yhteistyöryhmän tavoitteena on löytää keinot yhteisen, ainutlaatuisen arvokkaan taimenkantamme elinvoimaisuuden palauttamiseksi ja myötävaikuttaa niiden toimeenpanon hyväksi.

Niskan tapaamisessa käytyjen keskustelujen ja tiedonvaihdon pohjalta yhteistyöryhmä haluaa tuoda Oulangan-Pääjärven vesistön taimenkantojen hyvinvoinnista ja kalastushallinnosta vastaaville tahoille sekä maidemme rajavesistöjen kalatalousyhteistyön järjestämistä suunnitteleville osapuolille tiedoksi seuraavat huomionsa, johtopäätöksensä ja suosituksensa:

MAIDEMME VÄLISEN KALATALOUSYHTEISTYÖN KEHITTÄMINEN RAJAVESISTÖISSÄ

Yhteistyöryhmän mielestä rajavesistöjen kalatalousyhteistyötä ja rajanylisen kalakantojen hoitoa koskevan erityissopimuksen solmiminen Suomen ja Venäjän valtioiden kesken ja sen täytäntöönpanosta vastaavan komission perustaminen olisi erittäin tärkeä askel kohti yhteisten kalakantojemme hyvinvoinnin turvaamiseksi. Valtioiden välisen erityissopimuksen nojalla tehdyt päätökset menisivät kansallisen lainsäädännön edelle ja mahdollistaisivat riittävän tehokkaihin toimenpiteisiin ryhtymisen myös Oulangan-Pääjärven vesistössä.

Oulangan-Pääjärven vesistössä todella tarvitaan nopeita ja tehokkaita toimenpiteitä: Suomen puoleisilla jokialueilla lisääntyvä ja Venäjän Pääjärveen syönnökselle laskeutuva alkuperäinen taimenkanta on nykyisin noin 500 kutunaaraan varassa. Rajan yli vaeltavan taimenkannan lisääntymispopulaation koko arvioitiin suomalais-venäläisenä yhteistyönä ensi kerran vuosina 1989–1994 ja viimeksi 2013–2014 Karelia ENPI CBC – hankkeessa. Lisääntymispopulaation koko on pienentynyt kahdessa vuosikymmenessä 30 %.

Nousutaimenten tutkimus- ja merkintäpyynti Paanajärven kansallispuistossa kesällä 2014 ja sen jälkeinen radiolähetinseuranta osoittivat, että Pääjärvestä Olangajokeen kutuvaellukselle nousevista taimenista 86 % vaeltaa Suomen puoleisille jokialueille saakka. Yhteistyöryhmän johtopäätös on, että Pääjärvestä Olangajokeen nousevaa taimenkantaa on pidettävä rajanylisenä kalakantana, ja että sen suojelutoimia ja kalastusjärjestelyitä koskevat päätökset on pyrittävä mahdollisimman pian saamaan valtioiden välisen sopimuksen alaiseksi.

TAIMENTEN KALASTUSKUOLEVUUTTA ON VÄHENNETTÄVÄ PÄÄJÄRVESSÄ: EHDOTUKSEMME KEINOIKSI

Yhteistyöryhmän näkemys on, että merkittävin uhkatekijä rajanylisen taimenkannan säilymiselle ja syy sen viimeaikaiselle taantumiselle on liian suuri kalastuskuolevuus – erityisesti Pääjärven pohjoisosassa ammattimaisessa mittakaavassa ja laittomilla menetelmillä jopa rauhoitusaikaan harjoitetusta kalastuksesta johtuva kuolevuus. Laittoman pyynnin taustatekijänä on osaltaan heikko taloussuhdanne, mutta sitä harjoittavat yksityishenkilöt hävittävät tulevien sukupolvien luonnonvarapääoman tavoitellessaan lyhytnäköisesti omaa taloudellista etuaan.

Sääntöjen vastainen kalastus on yhteistyöryhmän käsityksen mukaan vakava ongelma myös niiden Pääjärveen laskevien jokien suualueilla, joiden taimenkannat eivät vaella rajan yli. Taimenen poikastiheyksien seurannat Tavajoessa ja Karmankajoessa osoittavat, että useina viime vuosina poikastuotanto on ollut näissä joissa olematonta, ja joinakin vuosina edellisvuoden mädistä kuoriutuneita taimenenpoikasia ei ole löydetty lainkaan.

Pääjärven alueen kalastuksenvalvontaa hoitava Venäjän Federaation kalatalousviraston kalastuksen valvonnan, tarkastuksen ja suojelun Karjalan Tasavallan osasto tekee parhaansa, mutta yhteistyöryhmä toteaa sen käytettävissä olevien henkilöstövoimavarojen olevan riittämättömiä laittoman kalastuksen tehokkaaseen hillitsemiseen Pääjärvellä.

Paanajärven kansallispuiston alueella kalastus on tarkasti valvottua ja säännösteltyä, ja puisto valistaa vieraitaan puiston halki vaeltavan taimenkannan arvosta ja uhanalaisesta tilasta. Säännölliset poikastiheystutkimukset Paanajärveen Venäjän puolelta laskevissa joissa osoittavat, että taimenkannat ovat pysyneet elinvoimaisina ja luonnontilaisina niissä joissa, jotka ovat täysin kansallispuiston suojassa.

Rajanylisen taimenkannan salakalastusongelman ratkaisuksi yhteistyöryhmä ehdottaa Paanajärven kansallispuiston Olangansuun suojavyöhykkeen laajentamista siten, että sen raja kulkee Kalliniemen itäkärjestä Karanganiemen itäkärkeen (Liite 2: Kuva 1, vihreä alue). Suojavyöhykkeelle olisi asetettava kalastusrauhoidus, jonka noudattamista Paanajärven kansallispuisto voisi valvoa. Rauhoituksesta hyötyisivät erityisesti Olangajokeen nousuun valmistautuessaan alueelle kerääntyvät rajanyliseen taimenkantaan kuuluvat taimenet, joihin nykyisin kohdistuu tällä alueella suuri laitton kalastuspaine. Uudistuksen yhteydessä Paanajärven kansallispuistolle tulisi ohjata lisäresursseja, joita se tarvitsee näin laajan vesialueen valvontaa varten.

Taimenten rauhoittaminen kalastukselta suosituksemme mukaisesti laajennetulla Paanajärven kansallispuiston suojavyöhykkeellä ei mielestämme kohtuuttomasti hankaloittaisi taimenen viehekalastusta ja muiden kalalajien kotitarvekalastusta Pääjärven pohjoisosissa. Koska suojavyöhyke turvaisi taimenten pääsyn kutuvaellukselle nykyistä runsaslukuisempaan, jokien poikastuotanto elpyisi ja sitä kautta myös suojavyöhykkeen ulkopuolisille alueille vaeltaisi nykyistä enemmän taimenia syönnökselle ja niistä tulisi entistä houkuttelevampia kalastuspaikkoja.

Pääjärven pohjoisosaan on vuonna 2015 rajattu neljä uutta ammattikalastukseen tarkoitettua aluetta, joiden pinta-ala on yhteensä 1202,3 ha (Liite 2: Kuva 2). Yhteistyöryhmän näkemys on, että nämä kalastusalueet on lakkautettava, eikä Pääjärven pohjoisosaan, johon kerääntyy avovesiaikana rajanylisen taimenkannan sukukypsiä vuosiluokkia valmistautumaan kutunousuun, tule jatkossa perustaa lainkaan ammattikalastusalueita.

Lisäksi yhteistyöryhmä suosittelee, että Pääjärven pohjoisosan kalastuksenvalvontaa tuetaan mahdollisimman pian Venäjän sisäministeriön OMON-erikoisjoukkojen tehovalvontaiskuilla, joista on hyviä kokemuksia kalastuksenvalvonnassa esimerkiksi Laatokalla.

TAIMENEN VAPAA-AJANKALASTUKSEN KESTÄVYYS JA KEHITTÄMISTARPEET

Yhteistyöryhmän asiantuntijoiden arvion mukaan urheilukalastajien Pääjärvellä kalastussäännön puitteissa harjoittama vetouistelu ja toisaalta jokialueilla (Suomessa ja Paanajärven kansallispuistossa) harjoitettu viehekalastus eivät nykyisellä tasollaan muodostaisi rajanyliselle taimenkannalle kestäväntä rasitetta, jos muuta kalastuskuolleisuutta ei niiden lisäksi olisi. Jokialueilla kalastetaan kattavien saaliskyselyjen

perusteella hieman alle 30 % kudulle pyrkivistä taimenista. Niistä 80 % saadaan Suomen jokialueilla ja 20 % Paanajärven kansallispuistossa. Yhteistyöryhmän käsityksen mukaan Pääjärven syönnöstävien taimenkantojen urheilukalastuksen kestävyys pidemmällä aikavälillä kuitenkin edellyttää, että siihen sovelletaan kalastuslupajärjestelmää. Lupajärjestelmän piirissä olevaa taimenenkalastusta olisi nykyistä helpompi valvoa sekä ohjata ja säännöstellä tarvittaessa. Jokin paikallinen, voittoa tavoittelematon toimija/organisaatio tulisi valtuuttaa hoitamaan kalastuslupien välittämisen kalastajille, pitämään kirjaa luvanostajien saalismääristä ja varmistamaan että kalastajat tuntevat voimassa olevat kalastussäännöt. Lupamyynnistä saatavat tulot tulisi käyttää järjestelmän ylläpitokuluihin sekä Pääjärven laskevien jokien taimenkantojen tukemiseen kalanviljelylaitoksessa ja/tai mätirasiamenetelmällä kasvatetuilla poikasilla. Lupajärjestelmän tulisi kuitenkin olla sellainen, että se säilyttäisi paikallisilla asukkailla vapaan oikeuden kotitarvekalastukseen voimassa olevan kalastussäännön puitteissa. Lupajärjestelmän ja voimassa olevan kalastussäännön puitteissa tapahtuva taimenen vapaa-ajankalastus voitaisiin mielestämme turvallisesti sallia kaikissa muissa Pääjärven osissa, jos kuvassa 1 esitetty alue rauhoitettaisiin kokonaan kalastukselta.

KALASTUSSÄÄNTÖJEN KEHITTÄMISTARPEET/HARMONISOINTI

Yhteistyöryhmän näkemyksen mukaan nykyiset kalastussäännöt rajan molemmin puolin ovat varsin tiukkoja ja periaatteessa hyvin rajavesistön taimenkantojen hyvinvointia tukevia. Ongelmana ovat sääntöjä noudattamattomat kalastajat ja kalastuksenvalvonnan voimavarojen rajallisuus.

Kalastussäännöistä tärkein taimenkannan lisääntymismenestyksen kannalta on alamitta. Alamitan (60 cm) noudattamisessa ja tuntemuksessa on erityisesti Pääjärvellä kalastavien matkailijoiden parissa puutteita. Nykyinen Venäjän kalastussäännön mukainen mittaamistapa - kuonon kärjestä pyrstöevän juureen - ei ole helpoin mahdollinen kalastajan ymmärtää. Yhteistyöryhmä suosittelee, että koko Oulankajoen vesistössä otettaisiin käyttöön ns. kokonaismitta, jossa kala mitataan kuonon kärjestä yhteen puristetun pyrstöevän kärkeen. Lisäksi olisi syytä asettaa taimenelle ylämitta 75 cm, jotta kudulle nousevien kalojen joukkoon saataisiin nykyistä enemmän suuria, paljon mätiä tuottavia yksilöitä parantamaan poikastuotantoa.

TAIMENKANNAN ELVYTTÄMINEN ISTUTUKSILLA EI OLE ONNISTUNUT: SYYT TUNNISTETTAVA JA MENETELMIÄ KEHITETTÄVÄ

Suomalaiset vesialueiden omistajat ovat pitkäjänteisesti pyrkineet vahvistamaan rajan yli vaeltavaa taimenkantaa poikasistutusten avulla. Suomen Kuusinki- Kitka- ja Oulankajokeen istutetaan vuosittain kymmeniä tuhansia taimenenpoikasia, jotka on kasvatettu näiden jokien omista emokaloista Käylän kalanviljelylaitoksessa ja merkitty leikkaamalla rasvaevä. Olangajoella v. 2014 toteutettu tutkimuspyynti kuitenkin paljasti, että vain hyvin harva istutuspoikanen selviytyy hengissä kutuikäiseksi saakka. Yhteistyöryhmä sai kuulla, että vuonna 2014 Olangajokeen nousseesta kutupopulaatiosta 2,8 % oli istutusalkuperää. Yksivuotiaan istutuspoikasen selviytyminen hengissä sukukypsyyssikään asti on noin kymmenen kertaa harvinaisempaa kuin yksivuotiaan luonnonpoikasen.

Suomen vesialueiden omistajat eli osakaskunnat käyttävät istutuksiin merkittävän osan lupamyyntituloistaan joka vuosi ja ovat pettyneitä laihoihin tuloksiin: yhden lisääntymiskäisen taimenen tuottaminen kasvattamalla maksaa peräti 150 – 300 euroa. Yhteistyöryhmässä mukana olevat osakaskunnat pitävät tärkeänä, että syy heikkoihin tuloksiin selvitetäisiin ja korjattaisiin. Yhteistyöryhmän mielestä on syytä panna vireille rajan ylittävä yhteishanke, jossa istutuspoikasten suuren kuolevuuden syyt selvitetään istuttamalla Suomen puolen jokiin erät Carlin-kalamerkillä merkittyjä 3-vuotiaita poikasia ja seuraamalla niiden selviytymistä smolttivaiheessa Suomen jokialueilla ja syönnösvaiheessa Pääjärvellä.

Samalla tulisi perustaa Pääjärven taajamaan merkkien vastaanotto- ja merkkipalautuspalkkioiden lunastuspiste ja toteuttaa kampanja, joka kannustaa Pääjärven kalastajia merkkien palauttamiseen.

Yhteistyöryhmä myös suosittelee, että Venäjän puolella alettaisiin tutkia/kokeilla mätirasiakasvatuksen soveltuvuutta Tava-, Karmanka- ja Nurisjoen ja mahdollisesti myös muiden Pääjärven jokien taimenkantojen erittäin heikossa tilassa olevan poikastuotannon tukemiseen. Paras asiantuntemus mätirasiamenetelmän soveltamiseksi Karjalan alueella löytyy Venäjän Tiedeakatemian Karjalan tiedekeskuksen Biologian instituutista.

Me, Oulangan-Pääjärven vesistön rajanylisen taimenyhteistyöryhmän workshopin osanottajat toivomme, että organisaationne antaisi konkreettisen tukensa pysyvän rajanylisen työryhmän toiminnalle ja esittämillemme toimenpiteille. Oulangan-Pääjärven taimenkantojen hyödyntäminen kestävästi luo mahdollisuudet tuottoisalle kalastusmatkailuelinkeinotoiminnalle ja paikallisen väestön paremmalle toimeentulolle rajan kummallakin puolella.

Allekirjoittajat:

Aleksandra Vladimirovna Barsova	GosNIORH, Karjalan toimipaikka, johtaja
Aleksandr Vladimirovitš Bižon	Paanajärven kansallispuisto, johtaja
Valerian Rodionovitš Kundozerov	Louhen piiri ja Kuusamon kaupunki
Dmitri Sergejevitš Lipatov	Karjalan Tasavallan kalavesihallinto "Karelribvod"
Vladimir Mihailovitš Loskutov	Venäjän Federaation kalatalousviraston kalastuksen valvonnan, tarkastuksen ja suojelun Karjalan Tasavallan osasto, valtion ylempi kalastusasioiden tarkastaja
Anatoli Aleksandrovitš Lukin	GosNIORH, johtaja
Svjatoslav Je. Maslov	GosNIORH, väestönsuojelupäällikkö
Ilja Nikititš Oništsenko	Karjalan tasavallan maa- kala- ja metsästystalousministeriö, johtava kalatalousasiantuntija
Vjatšeslav Anatoljevitš Širokov	SevNIIRH, v.t. johtaja
Igor Lvovitš Štšurov	SevNIIRH, lohikalalaboratorion johtaja
Aleksandr Davidovitš Pozin	OOO Mariprodukt, toimitusjohtaja
Viktor Petrovitš Lemešev	Baza Niska, toimitusjohtaja
Jari Hentilä	Naturpolis Oy, toimitusjohtaja
Ari Huusko	Luonnonvarakeskus, erikoistutkija
Markku Kaukoranta	Luonnonvarakeskus, erikoistutkija
Jari Käkilehto	Vuotungin osakaskunta, varapuheenjohtaja
Sauli Leinonen	Vuotungin osakaskunta, sihteeri
Mika Mankinen	Kuusamon kaupunki, yhdyskuntajohtaja
Raisa Nikula	Naturpolis Oy, projektipäällikkö
Tenho Ronkainen	Kuusamon yhteisten vesien osakaskunta, puheenjohtaja
Kari Sarajärvi	Metsähallitus, kalastusasioiden suunnittelija
Heikki Tahkola	Kuusamon yhteisten vesien osakaskunta, sihteeri

LIITE 1.

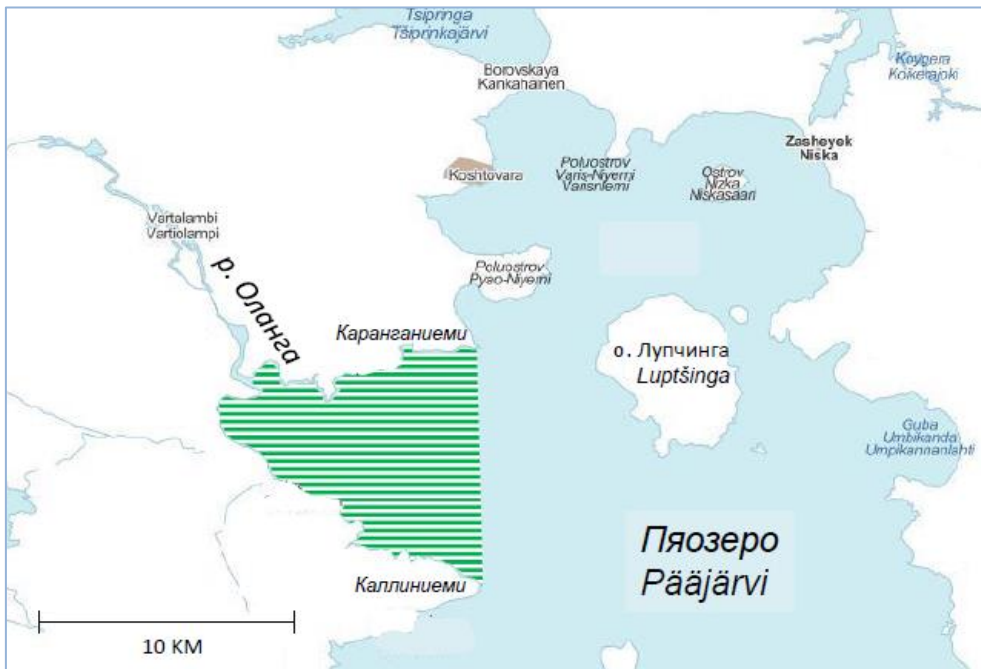
Yhteistyöryhmään elokuuhun 2015 mennessä liittyneet venäläiset toimijat:

- Venäjän Federaation kalatalousviraston luoteinen aluehallinto
- Venäjän Federaation kalatalousviraston kalastuksen valvonnan, tarkastuksen ja suojelun Karjalan Tasavallan osasto
- Karjalan tasavallan maa-, kala- ja metsästystalousministeriö
- Karjalan Tasavallan kalavesihallinto "Karelrybvod"
- Valtiollinen järvi- ja jokikalatalouden tutkimuslaitos GosNIORH
- Pohjoinen kalantutkimuslaitos SevNIIRH
- Paanajärven kansallispuisto
- Louhen alueen hallinto
- ZAO "Mariprodukt"
- Lomakylä "Baza Niska"

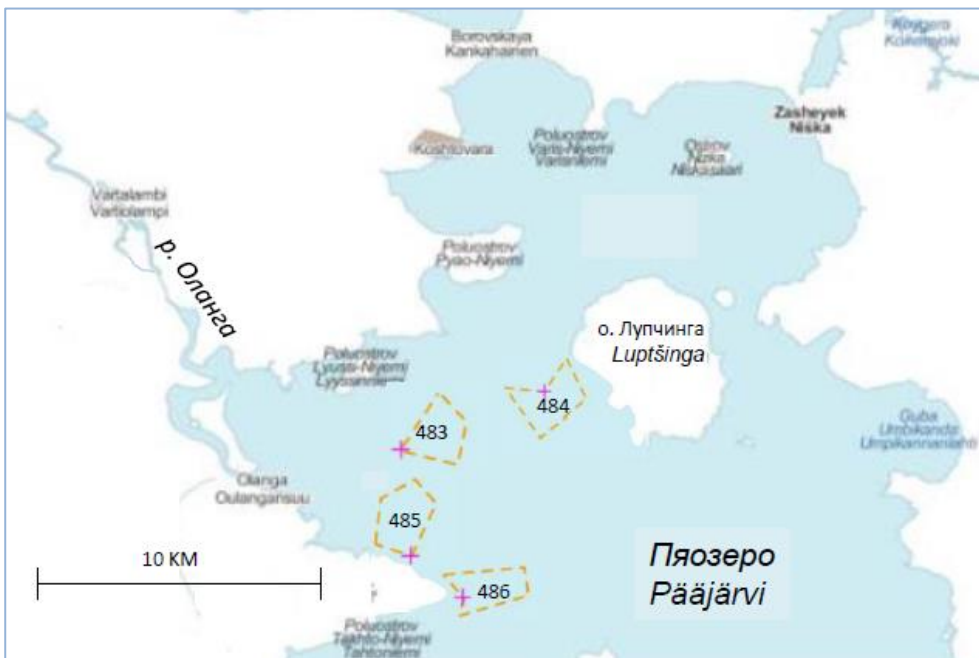
Yhteistyöryhmään elokuuhun 2015 mennessä liittyneet suomalaiset toimijat:

- Metsähallitus
- Luonnonvarakeskus
- Kuusamon yhteisten vesien osakaskunta KYVOK
- Vuotungin osakaskunta
- Hautajärven kalastusalue
- Kuusamon kaupunki
- Lapin ELY-keskus
- Naturpolis Nordic Business Center
- Oulun yliopisto/Thule-instituutti

LIITE 2.

Kuva 1. Ehdotus Paanajärven kansallispuiston laajennetuksi suojavvyöhykkeeksi Pääjärvellä.

Kuva 2. Olangajoen sualueen edustalla vuonna 2015 rajatut ammattikalastusalueet #483-486.